

Araştırma Makalesi / Research Article

Sınıf Öğretmenlerinin Afet Risk Yönetimine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi*An Examination of Classroom Teachers' Perspectives on Disaster Risk Management*Yurdal DİKMENLİ ¹ & Taner OKUMUŞ ²

Geliş/Received: 07.08.2023

Kabul/Accepted: 09.12.2023

Öz

Afetlere karşı bilinçli ve dirençli toplumlar afetleri daha küçük zararlarla atlattırken, afete karşı bilinçsiz ve dirençsiz toplumlar daha büyük zararlara uğrayabilmektedir. Bu nedenle afet risklerinin belirlenebilmesi, bu risklerin ortadan kaldırılabilmesi veya etkisinin en aza indirilmesi için afetlere karşı farkındalık oluşturulmalı ve bilinç kazandırılmalıdır. Bunun için de her şeyden önce meydana gelebilecek afetlere yönelik hazırlık ve zarar azaltıcı eylemlerin ve yönetim planlarının oluşturulması gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim deseni benimsenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Bitlis il merkezinde görev yapan 55 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmada kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 12 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel ve içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda; sınıf öğretmenlerinin çoğunun afet risk yönetimi kavramını ve afet risk yönetiminin aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, sınıf öğretmenlerinin büyük bölümünün afet risk yönetimi çerçevesinde okulda risk ve tehlike analizi yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin afet ile ilgili kurum ve kuruluşlarda gönüllü olarak görev almadıkları ve olası afetlere hazır hissetmedikleri belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Afet, afet yönetimi, risk yönetimi, sınıf öğretmeni görüşleri

Abstract

Societies that demonstrate disaster awareness and resilience tend to survive disasters with minimal damage, while those that lack awareness and preparedness for such events are more likely to suffer significant losses. It is therefore essential to cultivate and raise awareness of disasters in order to identify and eliminate potential risks or mitigate their effects. In this sense, it is essential to first develop disaster preparedness and mitigating measures. This research aims to investigate the views of classroom teachers on disaster risk management. The research adopted a phenomenological pattern as a qualitative research approach. The study group consisted of 55 classroom teachers working in the city center of Bitlis during the academic year 2022-2023. An easily accessible sampling method was used to select the participants.

¹ Doç. Dr. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Kırşehir, Türkiye. E-posta: dikmenli@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3738-3095

² Sorumlu Yazar/Corresponding Author, Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı, Kırşehir, Türkiye. E-Posta: okmstaner@gmail.com, ORCID: 0009-0007-2637-7980

Data were collected using a semi-structured interview form with 12 questions, and descriptive and content analysis methods were used to analyze the data. The findings suggest that most classroom teachers lack sufficient knowledge about the concept of disaster risk management and the stages involved in the process. In addition, most classroom teachers do not conduct risk and hazard analyses in their schools as part of the disaster risk management framework. The research showed that classroom teachers do not volunteer in disaster related institutions and organizations and need to prepare for potential disasters.

Keywords: Disaster, disaster management, risk management, opinions of classroom teacher.

1. GİRİŞ

Yeryüzünde sürekli ve döngüsel hareket yapan sel, çığ, deprem ve heyelan gibi doğal olaylar meydana gelmektedir. Bu doğal olaylar meydana gelirken can ve mal kaybına neden olabilmektedirler. Süreç içinde gerçekleşen doğa olayları can ve mal kaybına neden olmuyorsa bunlar doğal olay olarak ifade edilmesine rağmen afet olarak nitelendirilmemektedir (Şahin & Sipahioğlu, 2002; Özey, 2011). Ancak insanlar için fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplar doğuran, insan faaliyetlerini ve normal yaşamı kesintiye uğratarak toplulukları olumsuz yönde etkileyen; doğal, teknolojik ve insan kaynaklı faktörlerin oluşturduğu olaylar afet olarak tanımlanmaktadır (Ergünay, 2008). Afetlerin Epidemiyoloji Araştırma Merkezi (CRED)' e bağlı EM-DAT (Afet Acil Durum Veri Tabanı) incelendiğinde bir olayın afet sayılabilmesi için 10 veya daha fazla kişinin hayatını kaybetmesi, 100 veya daha fazla kişinin olaydan etkilenmesi, olağanüstü hâl ilan edilmesi veya uluslararası yardım çağrısı yapılması durumlarından en az birinin gerçekleşmesi gerekir (EM-DAT, 2014).

Afetlerin çeşitli tanımlarından anlaşılacağı üzere çevresinde zarara, yıkıma ve can kaybına etki eden bir olay olmasına karşın afetlerden kaynaklanan zararlar her yerde aynı olmayabilir (Erkal & Değerliyurt, 2011). Çünkü afete karşı bilinçli ve dirençli toplumlar afetleri daha küçük zararlarla atlattırken afete karşı bilinçsiz ve dirençsiz toplumlar daha büyük zararlarla atlatabilmektedir. Hal böyle iken risklerin ortadan kaldırılabilmesi veya etkisinin en aza indirilmesi için afetlere karşı farkında olunmalı ve bilinç oluşturulması gerektiği söylenebilir. Ayrıca bunları yaparken de afetlere hazırlıklı olmak, afet öncesini, afet anını ve sonrasını iyi bir şekilde yönetmek gerekmektedir (Önsüz & Atalay, 2015).

Afet yönetimi, oluşabilecek tehditleri yok etmek veya önleme konusunda kesin bir çözüm olmamakla beraber, afetlerin etkilerini için planlar yaparak zararları en az seviyeye indirmeyi hedeflemektedir (Al Khalaileh, Bond & Alasad, 2012). Afet ve Acil Yönetim Başkanlığı (AFAD) ise "Afet Yönetimini: "Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale

edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için toplumca yapılması gereken topyekûn bir mücadele süreci. Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, imkân ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecidir” şeklinde tanımlamaktadır. (AFAD, 2014).

Afet yönetiminin amacı, afet öncesinde; oluşabilecek tehlike ve riskleri tespit etmek, mümkünse önlemek veya oluşabilecek zararları azaltmak ve meydana gelebilecek durumlara karşı hazırlıklı olarak gerekli teknik ve idari önlemleri almaktır. Afet sırasında; eğitim ve tatbikatlarda öğrenilmiş bilgiler ile afet esnasında yapılması gereken uygulamaları doğru bir şekilde yaparak meydana gelen afetten en az zararla çıkmak ve hayatta kalmaktır. Afet sonrasında ise; olaya zamanında ve etkili olarak müdahale ederek can ve mal kayıplarını en düşük seviyede tutabilmek, afet sonrası için güvenli yaşam çevresi oluşturmak, eskisinden daha iyi hale dönmeyi sağlamaktır (Özmen, Gerdan & Ergünay, 2015).

Afet yönetimini afet öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Risk yönetimi afet olmadan önceki süreci kapsarken kriz yönetimi ise afet olduktan sonraki süreci kapsamaktadır. Risk yönetimi daha çok var olanı koruma, oluşabilecek afetleri ve zararları ön görme ve bu zararlara karşı önlem almayı kapsamaktadır. Risk yönetimi de risk azaltma ve hazırlık olmak üzere iki aşamadan meydana gelmektedir. Kriz yönetimi afet sonrasındaki olumsuz etkileri düzeltme ve ihtiyaçlara cevap verme sürecini kapsamaktadır. Kriz yönetimi de müdahale ve iyileştirme olmak üzere iki aşamadan meydana gelmektedir (Kadıoğlu, 2011).

Afet risk yönetimi, tehlikelerin olumsuz etkilerini ve afet olasılığını azaltmak için beceri ve kapasitelerin planlı bir şekilde uygulanmasını sağlayan süreçtir (UNISDR, 2020). Afet yönetimi uzun vadede afet direncini artırmak amacıyla hem afet riskini azaltmak hem de kalan riski yönetmek için eylemler içermektedir (Benson, 2016). Afetlerin neden olduğu zararın artması ve afet olduktan sonra önüne geçilememesi nedeniyle risk yönetimi olası

zararların azaltılmasında büyük önem taşımaktadır (Azimli Çilingir & Örçen Güler, 2020).

Risk Azaltma ve Zarar Azaltma aşamasındaki faaliyetler tehlikeli durumları ve bu durumlardan oluşabilecek can, mal ve yıkım risklerini azaltmayı ya da tamamen ortadan kaldırmayı amaçlayan önlemlerden oluşur (Kadıoğlu, 2011). Afet tehlikesinin ve risklerinin önlenmesi veya büyük kayıplar doğurmaması için alınması gereken tüm önlemler ve faaliyetler olası zarar azaltma safhasında yapılmalıdır (Ergünay, 2008). Kadıoğlu (2011) ise bu aşamayı daha da detaylandırarak tehlike analizi, risk analizi, risk azaltma, önleme, sakınım, risk ve zarar azaltma, risk transferi ve risk iletişimi şeklinde sıralamıştır.

Afetlerin meydana getirebileceği zararların önlenmesi ve en az seviyeye indirilmesi için toplumun içinde var olduğu çevrede oluşabilecek tehlikelerin ve bu tehlikelerden doğacak zararlar için öngörülü olması büyük önem taşımaktadır (İlgen, 1995). Afet risklerini azaltmaya ilk risk analizi kapsamında tehlikelerin belirlenmesi ile başlanabilir. Tehlikelerin belirlenmesinin ardından tehlikenin neden olabileceği riskler belirlenmeli ve riskleri önleme veya azaltma çalışmalarına geçilmelidir. Tehlikenin belirlenmesiyle dirençliliği artırmak için afet öncesi iyileştirme için yatırım yapılabilir. Çünkü afet risk yönetimi planları kapsamında uygulanmayan faaliyetler ve kaçınılan masraflar, afet sonrası büyük kayıplara neden olan acı bir reçeteye dönüşebilir. Bu açıdan bakıldığında tehlike ve zarar analizleri ile birlikte riskleri belirlemek, değerlendirmek, önlem almak ve yönetmek oldukça önemlidir (Kadıoğlu, 2011).

Afet anında, afeti etkin bir şekilde yönetmek, çözüm bulmak ve koordineli olmak zaman zaman oldukça zor olabilmektedir. Bu yüzden afet öncesinde olası senaryolara karşı hazırlık yapılmalıdır. Risk yönetiminin hazırlık aşaması plan, prosedürler, eğitim, öğretim, koordinasyon çalışmalarını kapsamaktadır (Kadıoğlu, 2011). Afet durumunda kişilerin ve kuruluşların yetkileri, sorumlulukları ve görevleri belirlenmelidir. Görevleri yerine getirecek personellere gerekli eğitim verilerek donanımlı hale getirebilir. Afet anında kullanılacak sistem, makine gibi parametreler güncelleştirilmelidir. Afetten en az zararla kurtulabilmek için toplumun eğitilmesi ve afete karşı hazırlıklı olması sağlanmalıdır. Afetlere her zaman hazır olabilmek için eğitim ve tatbikatlar düzenli ve

sarmal bir şekilde yapılarak toplumun afet bilgisi, bilinci ve farkındalığı canlı tutulması gerektiği söylenebilir.

Gerçekleşmesi muhtemel afetlerin zarar ve kayıplarını en aza indirebilmek için toplumun afet eğitimine duyarlı ve bilinçli olması gerekir (Kırıkkaya, Ünver & Çakın, 2011). Bilindiği üzere afet bilinci ve farkındalığının kazandırılmasında okulların etkisi büyüktür (Değirmenci, Kuzey & Yetişensoy, 2019). Öğrencilerin afetlere yönelik bilgileri en fazla duydukları kişinin öğretmen olduklarını ifade etmeleri afet bilincinin kazanılmasında öğretmenlerin etkin rol aldığını göstermektedir (Özelmacı, 2011). Öğretmenler tarafından verilen afet eğitimi okullardaki imkânların da desteklenmesiyle afet sonrası oluşabilecek zararları en aza indirilebilir. Bu nedenle öğretmenlerin afetleri ve afet yönetimini bilmeleri ve öğrencilere bildiklerini aktarması olası risklerin en az seviyede kalmasını sağlayacaktır. Birçok bilginin temelini atan sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimi hakkında bilgileri, araştırmanın kaynağı olmuştur.

Alanyazın incelendiğinde afet risk yönetimi ile ilgili (Varol & Kaya, 2018; Genç, 2007; Taştan, 2015; Uzunçubuk, 2005; Azimli Çilingir & Ölçen Güler, 2020; Özler, 2021; Nilgün & İlkaracan, 2018; Özkul & Karaman, 2007; Yücel, 2020; Başbuğ, 2007; Kadioğlu, 2008; Özler, 2019; Partigöç, 2022) okullarda afet risk yönetimi ile ilgili (Özmen, Gerdan & Ergünay, 2015; Limoncu & Atmaca, 2018) çok sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine yönelik görüşlerini inceleyen bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin afet yönetiminde risk yönetimine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- 1- Sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimi kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2- Sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetiminin aşamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3- Sınıf öğretmenlerinin risk yönetiminin afet yönetiminin en önemli aşaması olup olmadığına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 4- Sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetime yönelik teorik veya uygulamalı eğitim almalarına yönelik görüşleri nelerdir?
- 5- Sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları bölgede afet riski oluşturabilecek doğal veya beşerî olaylara ilişkin görüşleri nelerdir?

- 6- Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullardaki tehlike ve risklerin neler olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 7- Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda afet risk yönetimi çerçevesinde neler yaptıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 8- Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarının afetlere karşı direnç ve dayanıklılık durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 9- Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin afet esnasında neler yapması gerektiğine yönelik okullarında görsel veya bilgilendirme metni olma durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 10- Sınıf öğretmenlerinin afet riskinin azaltılmasına yönelik olarak öğrencilere afet eğitimi verme veya tatbikatı yaptırma durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 11- Sınıf öğretmenlerinin afetle ilgili olarak AFAD, Kızılay veya STK gibi kurum ve kuruluşlarda gönüllüğe dayalı görev almaya ilişkin görüşleri nelerdir?
- 12- Sınıf öğretmenlerinin afetlere hazır olma durumlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine yönelik görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim farkında olunan fakat tam anlamıyla bilgi sahibi olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları, ilgilenilen olguyu deneyimlemiş ve deneyimlerini aktaracak özelliğe sahip katılımcılar oluşturmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Çalışmada sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine yönelik görüşlerini incelemek için bu yöntem tercih edilmiştir.

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2023 yılında Bitlis il merkezinde görev yapan 55 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma grubuna ulaşmada kolay örneklem yöntemi seçilerek veriler gönüllülük esasına göre yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

2.3.Veriler Toplama Aracı

Çalışmada veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme tekniği; araştırmacı ile araştırmanın öznesi

konumundaki kişi veya kişiler arasında geçen kontrollü, amaçlı sözel iletişim biçimi olup hedef kişinin düşünce, duygu ve algılarını ortaya çıkarmayı amaçlar (Türnüklü, 2000). Bu görüşme formu uzman görüşlerine başvurulmuş ve literatür taraması yapılarak hazırlanmıştır. Bunların sonucunda 12 adet yarı yapılandırılmış soru sorulmuş ve son hali verilmiştir. Sekiz sınıf öğretmeni ile ön uygulama yapılmış ve ön uygulamada herhangi bir sorunla karşılaşılmemiştir. Görüşme soruları görüşme öncesi sınıf öğretmenlerine gösterilmiştir. Görüşmelere katılmanın gönüllük esasına göre olacağı ifade edilmiş ve katılımcılardan ve okul idarelerinden izin alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 13-15 dakika sürmüştür.

2.4.Verilerin Analizi

Öğretmenlerle görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizinde içerik ve betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. İçerik analiz tekniği ile veriler sınıflandırılarak frekans ve yüzdeleri hesaplanarak nicel hale getirilmiştir. Betimsel analiz yöntemi ile katılımcıların verilerine doğrudan yer verilerek veri analizine daha şeffaflık kazandırılmaya çalışılmıştır. Veri analizinde katılımcıların söylediklerinden doğrudan alıntı yapılması görüşmenin orijinalliğini ve araştırmanın zenginliğini göstermektedir (Wolcott, 1994). Katılımcılara ait kodlamalar (K1, K2, K3,K55) biçiminde oluşturulmuş ve bulgular kısmında bu şekilde verilmiştir. Öğretmenlerin verdiği cevaplar araştırmacılar tarafından incelenip metin üzerinde kodlar oluşturularak işaretlenmiştir böylece veriler özetlenerek önemli olanlar seçilmiştir. Kodlanan veriler benzerlik ve farklılık açısından sınıflandırılmış ilişkisi bulunan kodlar kategorilerle birleştirilerek temalar ortaya çıkarılmış ve yorumlanmıştır (Creswell, 1998; Miles & Huberman, 1994 Yıldırım & Şimşek, 2021). Aynı dokümanı aynı amaç doğrultusunda analiz eden her bir araştırmacının benzer sonuçlara ulaşabileceği açıklıkta olması içerik analizinin güvenilirliği açısından önemlidir (Tavşancıl & Aslan, 2001). Uyuşum oranının hesaplanmasında " $\text{görüş ortaklığı} / (\text{görüş ortaklığı} + \text{görüş ayrılığı}) \times 100$ " formülü kullanılmış (Miles & Huberman, 1994), iki araştırmacı arasındaki uyuşma oranı 0,92 olarak hesaplanmıştır. Uyuşum yüzdesinin %70 ve üzerinde olduğu durumlar yeterli bulunduğundan (Şencan, 2005) veri analizi açısından güvenilirlik sağlanmıştır.

2.5. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Dergisi Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD Dergisi dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederiz. Araştırma için Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu’na başvurulmuş ve Etik Kurulunun 10.05.2023 tarih ve 2023/04/16 karar yazısı ile gerekli izinler alınmıştır.

3. BULGULAR

Bulgular bölümünde sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için 12 tane alt probleme cevap aranmıştır.

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin Afet Risk Yönetimi Kavramına İlişkin Görüşleri

Tanımlama	Tema	f	%
Eksik Tanım	Afet öncesi tehlikeleri belirleyip riskleri azaltmak	32	58,2
	Afet anını planlanma	11	20,0
	Afet anını yönetme	5	9,1
	Afet öncesi ve sonrasında planlama	4	7,3
	Toplam	52	94,6
Doğru Tanım	Afet öncesi tehlikelerin belirlenmesi, risklerin analiz edilmesi, afet öncesi hazırlıkların yapılması ve sonrasında planlanması	3	5,4
	Toplam	55	100

Tablo 1’de sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimi kavramına ilişkin görüşleri incelendiğinde %94,6’sının (52) afet yönetiminde risk yönetimi kavramını eksik bildikleri saptanmıştır. Risk yönetimi kavramını eksik bilenlerin afet öncesi tehlikeleri belirleyip riskleri azaltmak, afet anını planlanma, afet anını yönetme, afet öncesi ve sonrasında planlama olarak görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin %5,4’ünün (3) ise afet risk yönetimi kavramını doğru bildikleri saptanmıştır. Genel olarak doğru bilenlerin görüşlerinin ortak noktası afet öncesi tehlikelerin belirlenmesi, risklerin

analiz edilmesi, afet öncesi hazırlıkların yapılması ve sonrasında planlanması olarak görüş bildirmişlerdir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimi kavramına ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K16 “Riskleri önceden tanımlayıp önlem almak”

K1 “Afet öncesi alınması gereken önlemler ve afet sırasında yapılması gereken uygulamalar anlamına gelir”

K24 “Afet anında gerekli tedbir ve önlemlerin alınması”

K17 “Afet öncesinde ve sonrasında yaşanabilecek sorunları en aza indirebilme ve bu sorunları kontrol edebilme anlamına gelir.”

K11 “Afet öncesi, sırası oluşabilecek tehlike ve riskleri belirlemek, riskleri azaltmak ve afetlere karşı hazırlık yapmaktır.”

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Afet Risk Yönetiminin Aşamalarına İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Biliyor	5	9,1
Kısmen Biliyor	14	25,5
Bilmiyor	36	65,4
Toplam	55	100

Tablo 2’de çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin afet yönetiminin aşamalarına ilişkin görüşleri incelendiğinde %65,4’ ünün (36) afet risk yönetimini bilmedikleri, %25,5’inin (14) kısmen bildikleri (afet yönetiminin bütün aşamalarını risk yönetimi olarak biliyorlar); %9,1’inin (5) ise doğru bildikleri saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre çoğunluğunun afet yönetiminde risk yönetiminin aşamalarını bilmedikleri belirlenmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afet yönetiminde risk yönetiminin aşamalarına ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K53 “Risk azaltma ve hazırlık”

K46 “Risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme”

K2 “Risk yönetiminin aşamaları olduğunu bilmiyorum”

K17 “Emin değilim. Ama müdahale ve iyileştirme olduğunu düşünüyorum”

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Risk Yönetiminin Afet Yönetiminin En Önemli Aşaması Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Evet	49	89,1
Hayır	6	10,9
Toplam	55	100

Tablo 3'te sınıf öğretmenlerinin risk yönetiminin afet yönetiminin en önemli aşaması olup olmadığına ilişkin görüşleri incelendiğinde %89,1'i (49) evet en önemli aşaması, %10,9'u (6) ise hayır en önemli aşaması değil yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu afetlerin etkisinin azaltılmasında veya ortadan kaldırılmasında risk yönetiminin en önemli aşama olduğunun farkında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Afet Risk Yönetime Yönelik Teorik veya Uygulamalı Eğitim Almalarına Yönelik Görüşleri

Tema	f	%
Aldım	15	27,2
Almadım	40	72,8
Toplam	55	100

Tablo 4'te sınıf öğretmenlerinin afetlerde risk yönetime yönelik teorik veya uygulamalı eğitim almalarına yönelik görüşleri incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin %72,8'i (40) afet risk yönetimine yönelik teorik ya da uygulamalı bir eğitim almadıkları, %27,2'sinin (15) ise bu yönde eğitim aldıkları belirlenmiştir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Bölgede Afet Riski Oluşturabilecek Doğal veya Beşerî Olaylara İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Biliyorum	52	94,6
Bilmiyorum	3	5,4
Toplam	55	100

Tablo 5'te sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları bölgede afet riski oluşturabilecek doğal veya beşerî olayları bilip bilmediklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin %94,6'sı (52) yaşadığı bölgedeki afet riski oluşturabilecek doğal ve beşerî olayları bildikleri, %5,4'ü (3) ise yaşadığı bölgedeki afet riski oluşturabilecek doğal veya beşerî olayları bilmedikleri yönünde ifadelerde buldukları belirlenmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları bölgede afet riski oluşturabilecek doğal veya beşerî olayları bilip bilmediklerine ilişkin görüşleri ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K12 *“Bulduğum bölgede yüksek dağların ve fay hatlarının olması aynı zamanda çok yağış alması doğal afet riski olarak sayabiliriz. Beşerî olarak insanların dere yataklarına ev yapması ve tarımda yanlış ilaçlama gibi olayları sayabilirim.”*

K27 *“Buralar oldukça yüksek ve sert iklime sahip olduğu için aşırı kar, çığ, tipi ve heyelan doğal afet risklerinin başında geliyor. Ayrıca yangınlar ve çarpık kentleşme ve kirlilik beşerî afet riskleri olarak sayılabilir.”*

K34 *“Depremler, kaya düşmeleri, seller, çığ, fırtına, yangınlar.”*

K48 *“Daha önce bölgede ciddi bir afet yaşamadığım için bilmiyorum.”*

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okullardaki Tehlike ve Risklerin Neler Olduğuna İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Belirlemedim	47	85,5
Belirledim	8	14,5
Toplam	55	100

Tablo 6’da sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullardaki tehlike ve risklerin neler olduğuna ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin %85,5’i (47) okullarında risk ve tehlikelerin neler olduğunun belirlenmediği, %14,5’inin (8) ise risk ve tehlikelerin belirlendiği saptanmıştır.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullardaki tehlike ve risklerin neler olduğuna ilişkin görüşlerine ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K50 *“Sınıftaki dolapların duvara sabitlenip sabitlenmediğini ve prizlerin kapaklı olup olmadığını kontrol ettim.”*

K6 *“Okulumuz dere kenarında olduğu için yağış ve kar erimelerinden sonra sel olabileceğini belirledim. Ayrıca okul içinde mermer olan yerlerin kaygan zemin oluşturmasından dolayı buralarda da tehlike olduğunu okul idaresine ilettim.”*

K22 *“Okulda olabilecek tehlike ve riskler her yerde olabilecek durumlar olduğu için burada oluşabilecek özel bir risk belirlemedim.”*

K38 “Hayır böyle bir tehlike ve risk durumu belirlemedim.”

Tablo 7. Sınıf Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okullarda Afet Risk Yönetimi Çerçevesinde Neler Yaptıklarına İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Afet Bilinci Kazandırma ve Tatbikat Yapma	24	43,6
Afet Eğitimi Verme ve Toplanma Alanları Belirleme	14	25,5
Afet Eğitimine Yönelik Afiş Asma ve Pano Oluşturma	6	10,9
Ağaçlandırma Yapma	4	7,3
Deprem Tatbikatı Yapma	4	7,3
Bina Yenileme ve Güçlendirme	3	5,4
Toplam	55	100

Tablo 7’de sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda afet risk yönetimi çerçevesinde neler yaptıklarına ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin %43,6’sı (24) afet bilinci kazandırma ve tatbikat yapma, %25,5’i (14) afet eğitimi verme ve toplanma alanları belirleme, %10,9’u (6) afet eğitimine yönelik afiş asma ve pano oluşturma, %7,3’ü (4) ağaçlandırma yapma, %7,3’ü (4) deprem tatbikatı yapma ve %5,4’ü (3) ise bina yenileme ve güçlendirmesi yapma şeklinde ifadelerde buldukları belirlenmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda afet risk yönetimi çerçevesinde neler yaptıklarına ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K31 “Toplanma alanları belirledim, öğrencilere afet eğitim verilmesi noktasında çeşitli broşürler dağıttım.”

K15 “Afet bilinci kazandırmak için afet öncesinde ve esnasında neler yapılması gerektiğini anlattım ve deprem tatbikatı yaptırдыm.”

K29 “Öğrencilerin afet farkındalığını canlı tutabilmek için Afiş Asma ve Pano çalışması yapıyorum.”

K37 “Her yıl doğal çevreyi korumak ve afetlerin etkisini azaltmak için ağaç dikimi yaptırıyorum.”

K9 “Okulun depreme dayanıklılığına baktırıp güçlendirme veya yenilenmesini sağladım.”

Tablo 8. Sınıf Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okullarının Afetlere Karşı Direnç ve Dayanıklılık Durumuna İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Bilmiyorum	37	67,2
Biliyorum	18	32,8
Toplam	55	100

Tablo 8’de sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarının afetlere karşı direnç ve dayanıklılık durumuna ilişkin görüşleri incelendiğinde %67,2’sinin (37) okul binalarının direnç ve dayanıklılık durumunu bilmediği, %32,8’inin (18) ise okullarının direnç ve dayanıklılık durumunu bildiği yönünde ifadelerde buldukları belirlenmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarının afetlere karşı direnç ve dayanıklılık durumuna ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K14 “Okul binası afet yönetmeliğine uygun olarak devlet tarafından yeni yaptırıldığı için denetimden geçirilmiş ve sağlam raporu alınmıştır.”

K43 “Yakın zamanda olan depremden dolayı binanın sağlamlığı kontrol edilmiş ve sağlam raporu alınmıştır.”

K37 “Okul binasının yıpranmış olduğunu düşünüyorum ama afet direncini net olarak bilmiyorum.”

K51 “Görev yaptığım okulda bazı çatlaklar olmasına rağmen dayanıklı olup olmadığını bilmiyorum.”

K54 “Okulun afet durumuna ilişkin daha önce hiçbir denetim yapıldığını hatırlamıyorum. O yüzden sağlam olup olmadığı konusunda hiçbir fikrim yok.”

Tablo 9. Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerin Afet Esnasında Okullarında Neler Yapması Gerektiğine Yönelik Görsel Materyal veya Bilgilendirme Metni Olma Durumuna İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Mevcut	33	60
Mevcut Değil	22	40
Toplam	55	100

Tablo 9’da sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin afet esnasında okullarında neler yapması gerektiğine yönelik görsel materyal veya bilgilendirme metni olma durumuna ilişkin görüşleri incelendiğinde %60’ının (33) afet esnasında neler yapması gerektiğine yönelik

görsel materyal veya bilgilendirme metinlerinin mevcut olduğu, %40'ının (22) ise okullarında herhangi bir görsel materyal ya da bilgilendirme metninin mevcut olmadığı yönünde ifadelerde buldukları belirlenmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin afet esnasında okullarında neler yapması gerektiğine yönelik görsel materyal veya bilgilendirme metni olma durumuna ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K11 *“Okulumda orman yangınları ve salgın hastalıklar ile ilgili bilgi metinleri ve görseller mevcut.”*

K19 *“Evet mevcut, özellikle depreme yönelik bilgilendirme yapılmaktadır.”*

K42 *“Sınıfımda yok ama okulumda mevcut, yangınlara yönelik var.”*

K53 *“Afetlerle alakalı herhangi bir afiş veya broşür bulunmuyor.”*

Tablo 10. Sınıf Öğretmenlerinin Afet Riskinin Azaltılmasına Yönelik Olarak Öğrencilere Afet Eğitimi Verme veya Tatbikatı Yaptırma Durumuna İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Yaptırdım	53	96,4
Yaptırmadım	2	3,6
Toplam	55	100

Tablo 10'da sınıf öğretmenlerinin afet riskinin azaltılmasına yönelik olarak öğrencilere afet eğitimi verme veya tatbikatı yaptırma durumuna ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışmaya %96,4'ünün (53) öğrencilerine afet eğitimi verdikleri veya tatbikat yaptıkları, %3,6'sının (2) ise öğrencilerine böyle eğitim vermedikleri veya tatbikat yaptırmadıkları yönünde ifadelerde buldukları tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afet riskinin azaltılmasına yönelik olarak öğrencilere afet eğitimi verme veya tatbikatı yaptırma durumuna ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K8 *“Hayır herhangi bir eğitim veya tatbikat yaptırılmadı.”*

K47 *“Evet, deprem tatbikatı yaptırıldı.”*

K51 *“Okul olarak deprem ve yangın tatbikatı yapıyoruz.”*

K42 *“Okulun bahçesinde işaretlenmiş olan toplanma alanında afet anında öğrencilerin toplanabilmeleri için okul olarak tatbikat yaptırıldı.”*

Tablo 11. Sınıf Öğretmenlerinin Afetle İlgili Olarak AFAD, Kızılay veya STK Gibi Kurum ve Kuruluşlarda Gönüllüğe Dayalı Görev Almaya İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Almadım	53	96,4
Aldım	2	3,6
Toplam	55	100

Tablo 11’de sınıf öğretmenlerinin AFAD, Kızılay ve STK gibi kurum ve kuruluşlarda gönüllüğe dayalı görev almaya ilişkin görüşleri incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin %96,4’ünün (53) bu tür kurum ve kuruluşlarda görev almadığı, %3,6’sı (2) ise görev aldıkları tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin AFAD, Kızılay ve STK gibi kurum ve kuruluşlarda gönüllüğe dayalı görev almaya ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K14 *“Hayır böyle bir kurumda görev almadım.”*

K29 *“Daha önce böyle bir düşüncem yoktu. Ancak son depremden sonra görev almak istiyorum.”*

K33 *“6 Şubat depremlerine kadar bu kurumların ne iş yaptığını bilmiyordum. Yine de bazı algılardan dolayı uzak durmayı tercih ediyorum.”*

K40 *“İzmir depreminden sonra gönüllü olarak çadırda kalan vatandaşlara koli hazırlama görevinde bulundum.”*

K11 *“AFAD gönüllüsü olarak eğitimli dernek üyelerimiz ile 6 Şubat 2023 depreminde arama kurtarma ekibinde 10 günlük görev aldık.”*

Tablo 12. Sınıf Öğretmenlerinin Afetlere Hazır Olma Durumlarına İlişkin Görüşleri

Tema	f	%
Hazır Değilim	46	83,7
Hazırım	9	16,3
Toplam	55	100

Tablo 12’de sınıf öğretmenlerinin afetlere hazır olma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde %83,7’sinin (46) afetlere hazır olmadıkları, %16,3’ünün (9) ise hazır oldukları yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun olası afetlere kendilerini hazır hissetmedikleri görülmektedir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afetlere hazır olma durumlarına ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

K4 “Eğitim ve bilgi açısından hazırlıklı olduğumu düşünüyorum.”

K16 “Afetlerden sonra bilinç ve farkındalığımı arttıracam diyorum. Ama zamanla önemini kaybediyor.”

K28 “Hayır yeterince o bilince sahip değilim.”

K41 “Ben afet eğitimi ve bilincinin yeterli olarak verildiğini düşünüyorum ama benim afetlere karşı hazırlığım yok.”

K54 “Afet eğitimine sahip olduğumu düşünüyorum. Ancak afetlere hazır olduğumu düşünmüyorum.”

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine yönelik görüşleri incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin afet yönetiminde risk yönetimi kavramını eksik tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Risk yönetimi kavramını eksik tanımlayanların afet öncesi tehlikeleri belirleyip riskleri azaltmak, afet anını planlanma, afet anını yönetme, afet öncesi ve sonrasını planlama olarak görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin çok azı ise afet yönetimi kavramını doğru bildikleri saptanmıştır. Genel olarak doğru tanımlayanların görüşlerinin ortak noktasının afet öncesi tehlikelerin belirlenmesi, risklerin analiz edilmesi, afet öncesi hazırlıkların yapılması ve sonrasının planlanması olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun afet risk yönetim aşamalarını bilmediği, bir kısmının ise kısmen bildiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de ilkokuldan yüksek öğretime kadar, afet yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve afet ve acil durum yönetimi planlarının hazırlanması ve uygulanmasının henüz başlangıç aşamasında olduğu ifade edilmektedir (Özmen, Gerdan & Ergünay, 2015). Bu duruma göre sınıf öğretmenlerinin afet yönetimi ve risk yönetimi aşamalarına ayrıntılı bir şekilde hâkim olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin tamamına yakınının afetlerin etkisinin azaltılmasında veya ortadan kaldırılmasında risk yönetiminin afet yönetiminin en önemli aşaması olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Afetin yıkıcı ve zararlı etkilerinden kurtulmak veya azaltmak için eski yöntemlerin terkedilmesi gerekmektedir. Geleneksel afet yönetimi çoğunlukla kriz yönetiminden oluşmakta ve afet meydana gelmeden önce değil de afet meydana geldikten sonra müdahale ve iyileştirme sürecini içine alan kriz yönetiminden oluşmaktaydı. Ancak modern afet yönetimi içinde afet yönetiminin en önemli aşaması risk yönetimi olup bu süreç, önleyici, zarar azaltıcı ve afetlere hazırlıklı olmayı kapsayan bir dizi önlem ve faaliyetler aracılığıyla, ortaya çıkan zarar verici olayların, kalıcı olabilecek etkilerini azaltmayı ya da bunlardan kaçınmayı hedefler (Azimli Çilingir & Örcen Güler, 2020). Shaw, Kobayashi & Kobayashi (2004) tarafından yapılan çalışmada olası afetlerden korunmak için afet eğitimi ile risk yönetimi farkındalığının artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu sonuçlara göre sınıf öğretmenlerinin tamamına yakınının afetin etkilerinden kaçınmak veya etkilerini azaltmak için afet meydana gelmeden önce hazırlık yapılması gerektiği noktasında hem fikir oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin yaklaşık 4/3'ünün afetlerde risk yönetimine yönelik teorik veya uygulamalı eğitim almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çelik (2020) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin afetlere karşı önlem almayı önemsedikleri, önlem almanın can ve mal kayıplarını aza indireceği, ancak eğitim ve önlemlerin yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Coşkun (2011) ve King (2000) tarafından yapılan çalışmalarda afetlerin öngörülebilir tehlike arz etmesine rağmen katılımcıların afetlere karşı önlem almada yetersiz kaldıkları belirtilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin afet eğitimi ve tatbikatlara katılma oranının düşük olması bu eğitim ve tatbikatların sıradanlaşmış olması, ilgi çekici olmaması, belli bir düzen içinde gerçekleşmemesi, uzman kişiler tarafından verilmemesi, uygulama boyutunun yetersiz olması ve ciddi anlamda afet bilinci kazandıramadığı inancına bağlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin tamamına yakınının görev yaptıkları bölgede afet riski oluşturabilecek doğal veya beşerî olayları bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma verilerinin toplandığı bölge Doğu Anadolu Bölgesi olduğu için burada görev yapan sınıf öğretmenlerinin genel olarak bölgenin jeolojik, jeomorfolojik ve iklim şartları ile ilişkili

(deprem, çığ, heyelan, aşırı kar ve sel gibi) meydana gelebilecek afet risklerini bildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun görev yaptıkları okullardaki tehlike ve risklerin neler olduğunu bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bölgede meydana gelebilecek doğal olayları bilmelerine rağmen okullarında oluşturabileceği risk ve tehlikeleri bilmedikleri yönünde ulaşılan sonuçlar öğretmenlerin risk ve tehlike avına çıkararak bunların analizlerini yapamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda afet risk yönetimi çerçevesinde neler yaptıklarına ilişkin görüşleri incelendiğinde afet bilinci kazandırma ve tatbikat yapma, afet eğitim verme ve toplanma alanları belirleme, afet eğitimine yönelik afiş asma ve pano oluşturma, ağaçlandırma yapma, deprem tatbikatı yapma ve bina yenileme ve güçlendirme çalışması yapma sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda afet konusunda bilgilendirici ve farkındalığı artırıcı çalışmalar yaptıkları ancak afet risk yönetimi kavramını tam olarak anlayamadıkları için tehlike ve risklerin belirlenmesi, analiz edilmesi, afetlere hazırlık ve zarar azaltma eylemleri açısından sınırlı eylemlerin yapıldığı söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okulların afetlere karşı direnç ve dayanıklılık durumunu bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aslında okulların afetlere karşı direnç ve dayanıklılık durumunu test etmek, öğrenmek ve sorunlu olanlara çözüm üretmek aslında il, bölge ve bakanlık nezdinde üretilen politika ve yatırımlarla alakalı olduğu için öğretmenlerin bu konudaki yapabileceklerinin sınırlı olduğu düşünülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlasının, okullarında afetlere yönelik görsel materyal veya bilgilendirme metninin olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bilindiği gibi bütün eğitim kurumlarında afetlerle ilgili belli takvim göre bilgilendirmeler yapılmakta ve okul ve sınıf panolarına görsel ve yazılı materyaller asılmaktadır. Ancak öğretmenlerin bir kısmının okullarında böyle bir bilgilendirmenin olmadığına yönelik ifadeler kullanmaları ne yazık ki onların bu konuda yeteri kadar hassas olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü Türkiye jeolojik, jeomorfolojik ve iklim özellikleri açısından farklı bölgelerde ve farklı zamanlarda çeşitli afetlerin yaşanabildiği bir ülke olduğu bilinmesine rağmen bu tür bilgilendirmelerin okullarda yapılmadığının düşünülmesi bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin afet riskinin azaltılmasına yönelik olarak öğrencilerine afet eğitimi verme veya tatbikatı yaptırma durumuna yönelik sonuçlar incelendiğinde öğrencilerine afet eğitimi verdikleri ve tatbikatı yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Astuti, Werdhiana & Wahyono (2021) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin sınıf ve okullarda yapılan etkinliklerde afet risk azaltmaya yönelik faaliyetlere daha fazla önem vermeye başladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak söylemlerden anlaşılacağı üzere afet eğitimi ve tatbikatı denilince bunların depremle sınırlı kaldığı görülmektedir. Nitekim Türkiye’de genel olarak afet denilince en fazla yıkıma ve can kaybına neden olan afetin deprem olduğu düşünülünce böyle bir algının oluşabileceği düşünülebilir.

Sınıf öğretmenlerinin neredeyse tamamının AFAD, Kızılay ve STK’lar gibi kurum ve kuruluşlarda gönüllüğe dayalı olarak görev almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Afet ile ilgili kurum ve kuruluşların yazılı ve görsel medyada kendilerinin kuruluş amaçlarını ve görevlerini doğru bir şekilde anlatamadıkları ve yaşanan afetlerindeki kriz dönemlerinde çeşitli kargaşa ve algılar ile öğretmenlerin bu yerlere gönüllü olarak katılmalarını olumsuz etkilemiş olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin yaklaşık 5/4’ünün olası afetlere hazır hissetmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak insanlar kendileri için yıkıma neden olacak bir afete zaten hazır olduklarını söylemeleri beklenemez. Ayrıca afetler konusunda bilgi sahibi olmanın afetlere hazır olmak anlamına gelemeyeceği de şüphesiz bir gerçektir. Çünkü Maya & Sarı (2016) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin büyük çoğunluğunun evlerinde acil durum çantası bulundurmaya gerekli görmelerine rağmen bulundurmadıkları belirtilmiştir. Yani yapılması gerekenler ile yapılanların örtüşmediği görülmektedir. Bu durum bireylerin bilgi seviyesinden bilinç ve farkındalık seviyesine geçemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

- Öğretmenlerin genel olarak afet yönetimi ve risk yönetimi konusunda yetersiz oldukları sonucundan hareketle onların risk yönetimi konusunda daha duyarlı olabilmeleri için afet yönetimi dersinin lisans düzeyinde zorunlu hale getirilmesi önerilebilir.
- Afet risk yönetimi ile ilgili düzenli teorik eğitimlerin yanında bunları uygulama ve tatbikatlar ile desteklenerek afet bilinci ve farkındalığı oluşturacak davranışlara dönüştürülmesi önerilebilir.

- Afet risk yönetimi kapsamında öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda afetlere yönelik tehlike ve risk analizleri yaptırılarak uygun tedbirlerin alınması sağlanabilir.
- Öğretmenleri afetlerle ilgili risk algısı ve yönetimi konusunun sadece depremle sınırlandırılan algının değiştirilmesi için çalışma yapılması önerilebilir.
- Öğretmenlere doğru afet bilinci verilerek hem kendilerini hem de öğrencilerini afetlere hazır olma konusunda geliştirmeleri sağlanabilir.
- Afetlere hazır birey ve toplum oluşturabilmek için düzenlenen seminer ve eğitimlerle afet bilincinin kazandırılmadığı yaşanan afetler öncesi ve sonrasındaki tutum ve davranışlar göstermektedir. Türkiye'nin de çeşitli afetlerin oluşmasına ve yaşanmasına zemin hazırlayan özelliklerinin olduğu düşünüldüğünde anaokulundan başlayarak üniversite eğitimine kadar devam edecek şekilde afet eğitimi derslerinin zorunlu olması sağlanabilir.
- Çalışma başka bölge ve çalışma grupları ile tekrar edilerek sonuçların değerlendirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), (2014). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. Erişim Tarihi: 05.06.2023 <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Al Khalaileh, M. A., Bond, E. & Alasad, J. A., (2012). Jordanian nurses' perceptions of their preparedness for disaster management. *International Emergency Nursing*, 20(1), 14-23.
- Arıcı, B. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinde yapılan AFAD gönüllülük eğitimlerine ilişkin görüşleri. *Social Science Development Journal*, 6(25), 319-328.
- Astuti, N. M. W., Werdhiana, I. K., & Wahyono, U. (2021). Impacts of direct disaster experience on teachers' knowledge, attitudes and perceptions of disaster risk reduction curriculum implementation in Central Sulawesi, Indonesia. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 53(1), 101992. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101992>
- Azimli Çilingir, G. & Örçen Güler, İ. (2020). Afet politikalarında risk unsuru ve afet mevzuatında risk yönetimi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 152-165.
- Başbuğ, B. B. (2007). Türkiye'de doğal afet risk yönetimi eğitimi. *TMMOB Afet Sempozyumu*, 123-127.

- Benson, C. (2016). ADB sustainable development working paper series no. 41: Promoting sustainable development through disaster risk management. Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank.
- Coşkun, Ş. (2011). *İlköğretim öğrencilerine verilen afet eğitimlerinin algılanmasını ölçmek üzere bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çelik, A. A. (2020). *İlkokul öğretmenlerinin afete hazırlık düzeyleri ile afet eğitiminin eğitim programlarındaki yerine yönelik görüşleri*. (Yüksek lisans tezi) .Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi Ana Bilim Dalı.
- Değirmenci, Y., Kuzey, M., & Yetişensoy, O. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 6(2), 33-46.
- EM-DAT (2014) Criteria and definition. Explanatory Notes, Erişim Tarihi: 29.05.2023 <http://www.emdat.be/criteriaand-definition>
- Ergünay, O. (20 Eylül, 2008). *Afet yönetiminde kurumsal yapılanma ve mevzuat nedir? nasıl olmalıdır? İstanbul depremi beklerken sorunlar ve çözümler*. Bildiriler Kitabı, CHP İstanbul Deprem Sempozyumu, İstanbul.
- Erkal, E. & Değerliyurt, M. (2011). Türkiye’de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164.
- Genç, F. N. (2007). Türkiye’de doğal afetler ve doğal afetlerde risk yönetimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(5), 201-226.
- İlgen, H. (1995). *Afetlerin yaşam üzerine etkileri ve önleme çalışmaları*. Türkiye Mühendislik Haberleri, (ss.91-94).
- Kadioğlu, M. (2008), *Sel, heyelan ve çığ için risk yönetimi*, (Editörler: Kadioğlu, M. ve Özdamar, E.), Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları.
- Kadioğlu, M. (2011) *Afet yönetimi beklenilmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek*, İstanbul: T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- Kırıkkaya, E.B., Ünver, A.O., & Çakın, O. (2011). İlköğretim fen ve teknoloji programında yer alan afet eğitimi konularına ilişkin öğretmen görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(1), 24-42.
- King, D. (2000). You’re on your own: Community vulnerability and the need for awareness and education for predicatable natural disasters. *Journal of contingencies and crisis management*, 8(4), 223-228.
- Limoncu, S. & Atmaca, A.B. (2018). Çocuk merkezli afet yönetimi. *Megaron*, 13(1), 132-143.
- Maya, İ. & Sarı, B. (5 Mayıs, 2016). *Türkiye’de afet eğitimi ve MEB müfredatındaki afet eğitimi konularının değerlendirilmesi*. 8. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale.

- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Newbury Park, CA: Sage.
- Nilgün, O. & İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk yönetimi. *Resilience*, 2(1), 1-12.
- Öcal, A. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde deprem eğitiminin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 169-184.
- Önsüz, M. & Atalay, B. (2015). Afet lojistiği. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 37(3), 1-6.
- Özelmacı, Ş. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin afete ve afet hazırlıklarına ilişkin algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özey, R. (2011). *Afetler coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özkul, B. & Karaman, E. (2007). Doğal afetler için risk yönetimi. *TMMOB Afet Sempozyumu*, 5(7), 251-260.
- Özler, M. (2019). Kamu yönetimi paradigmasında afet riski yönetiminden yönetişimine. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 139-150.
- Özler, M. (2021). Kamu yönetimi bağlamında afete dirençli toplum ve bütünleşik afet risk yönetimi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 901-917.
- Özmen, B., Gerdan, S., & Ergünay, O. (2015). Okullar için afet ve acil durum yönetimi planları. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 37-52.
- Öztürk, M.K. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının deprem deneyimleri üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 308-319.
- Partigöç, N.S. (2022). Afet risk yönetiminde yapay zekâ kullanımının rolü. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 15(4), 401-411.
- Şahin, C. & Sipahioglu, S. (2002). *Doğal afetler ve Türkiye*. Ankara: Gündüz.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Shaw, R., Kobayashi, K. S. H. & Kobayashi, M. (2004). Linking experience, education, perception and earthquake preparedness. *Disaster Prevention and Management*, 13(1), 39-49.
- Taştan, B. (2015). Çoklu afet risk yönetiminde tehlike ve zarar görebilirlik belirlenmesi için gereksinim analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 366-397.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- UNISDR (2015). *United Nations International Strategy for Disaster Reduction*, Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. Geneva
- UNISDR. (2020). *The United Nations Office For Disaster Risk Reduction terminology on disaster risk education*. Erişim Tarihi: [01.06.2023](https://doi.org/10.1017/9781009050000).

https://www.preventionweb.net/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf
[adresinden alınmıştır.](#)

- Uzunçibuk, L. (2005). *Yerleşim yerlerinde afet ve risk yönetimi*. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Varol, N. & Kaya, Ç.M. (2018). Afet risk yönetiminde transdisipliner yaklaşım. *Afet ve Risk Dergisi*, 1(1), 1-8.
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation*. Newbury Park, CA: Sage.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 12. Baskı, Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yücel, H. (2020). Afet risk yönetiminde kurumsal sosyal sorumluluk. *International Journal of Management and Administration*, 4(8), 348-359.

Research Article

**Sınıf Öğretmenlerinin Afet Risk Yönetimine Yönelik Görüşlerinin
İncelenmesi**

*An Examination of Classroom Teachers' Perspectives on Disaster Risk
Management*

Yurdal DİKMENLİ & **Taner OKUMUŞ**

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Societies that demonstrate disaster awareness and resilience to disasters tend to withstand disasters with minimal damage, while those societies lacking awareness and preparedness for such events are more likely to suffer significant losses. Therefore, it is vital to cultivate and raise awareness about disasters to identify and eliminate potential risks or mitigate their impact. Although the literature contains numerous studies on disaster management and risk management, there is an absence of research focusing on the views of classroom teachers on disaster risk management. Therefore, the primary goal is to fill this gap and to identify the views of classroom teachers on risk management in disaster management.

Methodology

This study, which was conducted to explore and analyze classroom teachers' views on disaster risk management, employed a phenomenology design, one of the qualitative research methods.

Study group

The study group comprised 55 classroom teachers working in the city center of Bitlis in 2023. This study used a convenient sampling method to reach the research group. The data was collected through face-to-face interviews conducted voluntarily.

Data Collection Tool

In order to collect data for the study, the researchers used a semi-structured interview form, which had been carefully developed through consultation with experts in the field and a thorough review of the relevant literature. This process led to the formulation of 12 semi-structured questions.

Data Analysis

Content and descriptive analysis techniques were used to analyze the data obtained from the interviews with classroom teachers. Through the content analysis, the data were categorized and quantified, with frequencies and percentages calculated to derive meaningful insights. The two researchers carried out independent analyses of the data to ensure the reliability of the content analysis. The percentage of agreement between them was 0.92.

Findings

It was found that 94.6% (52) of the primary school teachers did not know the concept of risk management in disaster management, and 65.4% (36) did not have knowledge about the stages involved in disaster risk management. However, 89.6% (49) emphasized that risk management was the most crucial stage in disaster management.

A total of 43.6% (24) of the primary school teachers were actively involved in disaster risk management awareness initiatives and practices, and 25.5% (14) of the teachers provided disaster education and determined assembly areas in their schools. A smaller group, 10.1% (6), participated in activities such as hanging posters and creating panels, 7.3% (4) planting trees, 7.3% (4) conducting earthquake drills, and 5.5% (3) building reinforcement.

67.2% (37) of the classroom teachers reported that they did not know the level of resistance and durability of their school buildings in the face of disasters. 60% (33) confirmed having visual materials or information texts providing guidance on what to do during a disaster. The majority, 96.4% of the participants, stated that they include disaster education as a part of their teaching curriculum for students.

96.4% (53) of the classroom teachers were actively involved in disaster-related institutions or organizations such as AFAD, Kızılay, or NGO. The research revealed 83.7% (46) do not feel adequately prepared for disasters, while only 16.3% (9) expressed confidence in their readiness level.

Conclusion and Discussion

The study revealed that primary school teachers generally demonstrated an incomplete understanding of the concept of risk management in disaster management. Those who defined risk management incompletely expressed their opinions as focusing on determining hazards before disasters and reducing risks, disaster planning, managing disasters, and pre-and post-disaster planning. On the contrary, the teachers who accurately defined risk management shared a common viewpoint, emphasizing the importance of identifying potential dangers before disasters, conducting risk analyses, preparing for disasters, and planning the post-disaster process.

It was concluded that the majority of classroom teachers lacked a comprehensive understanding of the stages of disasters involved in disaster risk management, while some had partial knowledge. Accordingly, it can be concluded that classroom teachers

generally lack detailed knowledge of both disaster management stages and risk management processes.

Almost all of the classroom teachers believed that risk management was the most important stage of disaster management in mitigating or even eliminating the impact of disasters. It suggests that an overwhelming consensus exists among classroom teachers regarding the significance of pre-disaster preparations to prevent or reduce the adverse consequences of potential disasters.

Approximately 4/3 of the classroom teachers have received no theoretical or practical training in disaster risk management. The low participation rate of primary school teachers in disaster training and exercises can be attributed to several factors, including the perception that such training is ordinary, uninteresting, needs more professional and practical application, and that it needs to be effective in raising awareness about disasters.

However, almost all primary school teachers were knowledgeable about the natural or human events that could potentially pose disaster risks in the Eastern Anatolia Region, where the data were collected. Given the region's geological, geomorphological, and climatic conditions, the classroom teachers were well informed about possible disasters, such as earthquakes, avalanches, landslides, excessive snow, and floods, that could occur in their working area.

The study showed that most classroom teachers are aware of the potential dangers and risks in the schools where they work. Nevertheless, there is a critical gap in their understanding of the specific risks and hazards in their schools. This suggests that teachers may be unable to conduct a comprehensive risk analysis specific to their school environment.

Classroom teachers' opinions about disaster risk management practices in their schools highlight several key actions. For example, they engage in disaster awareness initiatives and exercises and provide disaster education to their students, including identifying meeting areas. They use visual aids like posters and boards to enrich disaster education. Some participate in afforestation and building reinforcement activities, while others conduct earthquake drills.

The results indicate that classroom teachers generally lack knowledge about the resistance and resilience status of the schools where they work, which may be attributed to the fact that teachers are in a position to assess the resistance and resilience of schools to disasters and to find solutions to related problems, as such assessments and decisions are often made at the provincial, regional and ministerial levels.

While more than half of the primary school teachers reported the availability of visual materials or information texts for disasters in their schools, it is noteworthy that some mentioned the lack of such information. Educational institutions typically follow a specific calendar for disaster awareness and provide visual and written materials on

school and bulletin boards. However, the study suggests that the different responses indicate that teachers are aware of and sensitive to disaster preparedness.

The findings on classroom teachers' disaster education and participation in disaster risk reduction institutions indicate that they have provided disaster education to their students and conducted risk reduction drills. However, the focus of those efforts predominantly revolves around earthquakes, which could be attributed to the fact that earthquakes are the most significant and recurring disasters in Turkey, causing significant destruction and loss of life in Turkey.

Almost all classroom teachers do not take part in institutions and organizations such as AFAD, Kızılay, and NGOs on a voluntary basis, which could be due to several factors. Firstly, these institutions and organizations have failed to communicate their goals and duties correctly in the written and visual media, leading to limited awareness among teachers. Secondly, turmoil and conflicting perceptions during previous disasters may have negatively affected teachers' willingness to volunteer in such organizations.

The study concludes that about 5/4 of classroom teachers do not feel adequately prepared for possible disasters. It is evident that mere knowledge about disasters does not necessarily mean being prepared for disasters, which indicates a gap between knowledge and the level of awareness and consciousness necessary for effective disaster preparedness. Accordingly, the following recommendations can be made:

- ☐ Considering the inadequacy of teachers in disaster and risk management, the provision of disaster management courses at the undergraduate level can be suggested.
- ☐ In the context of disaster risk management, it is essential to take appropriate measures by making hazard and risk analyses specific to schools where teachers work.
- ☐ By providing teachers with comprehensive disaster awareness, both they and their students can improve their disaster preparedness.

It is suggested that the study be repeated with different regions and study groups to validate and extend the findings.